

Kehityspoliittisen toimikunnan lausunto Suomen kauppapoliittinen ohjelma - luonnokseen

Viite: Lausuntopyyntö HEL0420-9

LAUSUNTO 5.7.2005

"Kehityspoliittisen näkökulman tulee sisältyä kaikkiin sellaisiin ohjelmiin ja selvityksiin, joilla määritellään Suomen toimintalinjoja kehitykseen vaikuttavissa kysymyksissä."

Hallituksen periaatepäätös - Kehityspoliittinen ohjelma 2004

Kehityspoliittisen toimikunnalle on asetettu tavoitteeksi "Johdonmukaisuutta edistävän toimintakulttuurin luominen eri politiikkalohkoille siten, että globaali kehitysnäkökulma otetaan entistä paremmin huomioon määriteltäessä kansallista etua keskeisissä päätöksissä." *Valtioneuvosto - Kehityspoliittisen toimikunnan asettamispäätös 2003*

asettamispäätös 2003

Kauppapolitiikalla on suuri merkitys hyvinvoinnin edistämiseksi sekä Suomessa että globaalisti. Menestyvä talous luo edellytykset työllisyydelle, vauraudelle ja köyhyyden vähentämiseksi. Toimiva kansainvälinen kauppajärjestelmä on edellytys myös kehityspolitiikan tavoitteiden saavuttamiselle. YK:n vuosittain asetettujen tavoitteiden saavuttaminen on mahdotonta ilman köyhyyden vähentämistä tukevaa kauppapolitiikkaa.

Suomen kauppapoliittinen ohjelma on yksi tämän hallituksen tärkeimpiä päätöksiä kauppapolitiikan ja myös kehityspolitiikan johdonmukaisuuden parantamiseksi Suomen politiikassa. Kehityspoliittinen toimikunta pitää ohjelman laatimista tervetulleena prosessina ja kiittää mahdollisuudesta antaa kontribuutionsa ohjelmatekstiin.

Toimikunnan lausunto on jaettu kolmeen osaan. Tällä sivulla esitetyn yhteenvedon lisäksi osa I käsittelee kauppapoliittisen ohjelman valmisteluprosessia, osa II pääasiallisia huomioita painopisteisiin ja osa III käy läpi ohjelmaluonnoksen tehden suosituksia kehityspoliittisen johdonmukaisuuden parantamiseksi sekä ohjelman linjauksiin että tekstimuotoiluihin.

Yhteenvedo kehityspoliittisen toimikunnan suosituksista:

1. Suomen kauppapoliittisesta ohjelmasta tulee ennen sen lopullista hyväksymistä käydä laaja-alainen keskustelu ja nykyistä laajempi konsultaatiokierrös eri sidosryhmille, joilla on erityinen kiinnostus tai merkitystä kaupan ja kehityksen yhteensovittamisessa. Täten lopullinen ohjelma edustaisi laajaa kansallista yhteisymmärrystä, joka takaa sen tuloksellisen toimeenpanon.
2. Kehityspoliittinen johdonmukaisuus tulee olla eksplisiittisesti kauppapoliittisen ohjelman tavoite ja tämän tulee heijastua läpi ohjelman. Suomen kauppapolitiikan tulee olla linjassa oikeuspohjaisen lähestymistavan kanssa. Turvallisuus-, ympäristö- ja työelämän norminäkökulman läpileikkaavuus tulee toteuttaa läpi ohjelman. Ohjelman tulee vastata hallituksen jo tekemiä linjauksia.
3. Ohjelman tulee olla tiiviimpi ja strategisempi sekä painottaa vahvemmin Suomen toimintaa asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi Euroopan unionissa. Suomen tulee toimia EU:ssa kaupan ja kehityksen johdonmukaisuuden edistäjänä. Tätä varten tarvitaan ohjelmaluonnoksen esittämiä ennakoivia eri sektoreiden laaja-alaisia selvityksiä keskeisimmistä kaupan ja kehityksen kysymyksistä, ml. eri aloitteiden kehitysvaikutusten analysointi.

Kehityspoliittinen toimikunta Development Policy Committee

4. Suomen kansallinen etu tulee nähdä laajana asiakokonaisuutena. Suomalaiseen intressiin tulee sisällyttää suomalaisen yhteiskunnan hyvinvointi. Tämä tulee nähdä laajan turvallisuuden, kehityksen, ihmisoikeuksien ja hyvinvoinnin edistämisenä, sillä suomalaisen yhteiskunnan hyvinvointi ja kilpailukyky on kytköksissä globaaliin hyvinvointiin.
5. Kauppapoliittisen ohjelman tulee perustua hallituksen jo tekemälle linjaukselle, että kehitysmailla tulee olla käytössään laaja valikoima eri politiikkavälineitä kansallisten kehitysongelmien ratkaisemiseksi.
6. Suomen tulisi edistää WTO-neuvotteluissa kehitysmaiden erityis- ja erilliskohtelun kytkemistä rajattujen ajanjaksojen sijasta kehitystason indikaattoreihin. Tällöin kohtelun pysyvyys riippuu kehitystason edistymisestä.
7. Kansainvälisen kauppajärjestelmän kehittämisessä Suomen tavoitteeksi tulee asettaa WTO:n päätöksenteko- ja riitojenratkaisujärjestelmän uudistaminen kehitysmaiden tasavertaisen osallistumisen mahdollistamiseksi. Ohjelmaan tulee myös kirjata hallituksen tavoite WTO:n ja YK:n sekä muiden kansainvälisten organisaatioiden keskinäisen johdonmukaisuuden edistämiseksi.

OSA I: Ohjelman valmisteluprosessi

Suomen kauppapoliittinen ohjelma ansaitsee kattavan sisällöllisen keskustelun laaja-alaisesti eri sidosryhmien kanssa Suomessa. Kauppapoliittisen ohjelman valmisteluvaiheessa tulisikin esimerkiksi elokuussa järjestää avoin keskustelu- ja kuulemistilaisuus, jossa esiteltäisiin seuraava luonnos ohjelmasta. Eri sidosryhmien toimijoilla tulisi olla nykyistä lausuntokierrosta laajemmin mahdollisuus antaa panoksensa ohjelman sisältöön ja Suomen tavoitteisiin. Tämä korostaisi myös kauppapolitiikan yhteyttä monipuolisesti eri yhteiskunnan aloihin ja edistäisi laajaa kansallista yhteisymmärrystä, mikä takaisi ohjelman tuloksellisen toimeenpanon. Konsultaatiokierroksen voisi tehdä yhteistyössä kehityspoliittisen toimikunnan ja eduskunnan kanssa sekä käyttää hyväksi internetiä aiempien linjausprosessien tapaan.

OSA II: Pääasialliset huomiot painopisteistä

Johdanto

Luonnos Suomen kauppapoliittiseksi ohjelmaksi sisältää ansiokasta erittelyä muuttuvasta kauppapoliittisesta toimintaympäristöstä ja Suomen asemasta siinä. Se toteaa, miten kauppapolitiikan luonne on muuttunut: siihen vaikuttaa koko se jatkuvasti kasvava maailmanlaajuinen keskinäisriippuvuus, josta globalisaatio ammentaa voimansa. Kauppapolitiikka on yhteydessä kaikkeen muuhun politiikkaan ja yhteiskuntien kehitykseen.

Kehityspoliittisen toimikunnan mielestä ohjelmaluonnosta tulee uudistaa kuitenkin vielä, jotta kauppapolitiikan yhteys eri yhteiskunnan aloihin tulisi nykyistä ohjelmaluonnosta vahvemmin esiin. Ohjelman tulee olla tiiviimpi, strategisempi ja painottaa voimakkaammin Suomen toimintaa kauppapoliittisten linjaustensa eteenpäin viemiseksi.

Kauppa- ja kehityspoliitiikan johdonmukaisuuden aikaansaaminen tärkeää

Hallitus on sitoutunut sekä kehityspoliittisessa ohjelmassa (2004) että selvityksessä "Globalisaation hallinta ja Suomi" eduskunnalle (2005) eri politiikan alojen johdonmukaisuuteen ja tarkemmin kauppa- ja kehityspoliitiikan tavoitteiden yhteensovittamiseen. Tämä on yhdistetyn ulkomaankauppa- ja kehitysministerin salkun myötä entisestään korostunut. Kehityspoliitiikan kannalta kauppapolitiikan merkitys kehitystavoitteiden saavuttamisessa on yksi keskeisimmistä johdonmukaisuuspolitiikan aloista.

Kehityspoliittisessa johdonmukaisuudessa on kyse siitä, että kaikilla politiikan aloilla otetaan kehityspoliittiset tavoitteet huomioon. OECD:ssä käytetään termiä "policy coherence for development", jolla korostetaan sitä, ettei kyse ole johdonmukaisuudesta sinänsä.

Kehityspoliittisen ohjelman mukaan hallituksen "*Tarkoituksena on kartoittaa ja täsmentää kullakin toimialalla tarvittavia politiikan muutoksia tavoitteena Suomen ja kehitysmaiden yhteisten etujen löytäminen... sekä mahdollisten ristiriitojen tunnistaminen. Kansallisen politiikan ristiriitojen tiedostaminen luo mahdollisuudet niiden käsittelylle ja uusien toimintalinjojen muotoilemiselle.*"
Lause: "*Kauppapolitiikkaa ei tarvitse kehityspoliitiikan takia määritellä uudelleen...*" (s.22) ei vastaa kehityspoliittisen ohjelman tekstiä. Hallitusten eri linjausten välillä pitää pyrkiä parempaan johdonmukaisuuteen.

Kehityspoliittisen toimikunnan mielestä johdonmukaisuuden tavoite tulee kirjata eksplisiittisesti myös kauppapolitiittiseen ohjelmaan. Kansainvälisen kauppajärjestelmän kehittämisessä tärkeää on yhteisten etujen löytäminen Suomen, EU:n ja köyhimpien kehitysmaiden kannalta niin, että järjestelmä edistäisi kaikkien maiden kestävästä kehitystä ja kilpailukykyä. Erityistä huomiota tulee kiinnittää vähiten kehittyneiden maiden kehitystä tukevien ratkaisujen löytämiseen.

Oikeuspohjainen lähestymistapa kauppapolitiikan periaatteeksi

Kehityspoliittisen ohjelman yhtenä periaatteena on oikeuspohjainen lähestymistapa kehitykseen. Tällä tarkoitetaan sitä, että "kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa määritettyjen oikeuksien toteutuminen yksilön tasolla otetaan lähtökohdaksi"¹.

Hallitus on ihmisoikeusselonteossaan eduskunnalle 2004² todennut kaupan roolin yhteiskunnan vakauden ja hyvinvoinnin edistäjänä. "*Globalisaatio on myös osaltaan korostanut TSS-oikeuksien merkitystä: talouden liberalisointi, kiihtyvä kilpailu ja suuryritysten roolin korostuminen asettavat haasteita oikeuksien tasa-arvoiselle toteutumiselle*", todetaan selonteossa. Taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien edistämiseen pyritään sen mukaan kehitysmaiden erityiskohtelulla WTO:ssa. Hallitus korostaa Suomen roolin merkitystä TSS-oikeuksien aktiivisena edistäjänä.

Kauppapolitiittisessa ohjelmassa hallituksen tulee sitoutua ihmisoikeuksien toteuttamiseen. Ohjelman laadinnassa tulee arvioida kauppapolitiittisten päätösten suhdetta oikeuspohjaisen

¹ Valtioneuvoston periaatepäätös, Kehityspoliittinen ohjelma, 5.2.2004, s. 5

² Valtioneuvoston ihmisoikeusselonteko, 24.3.2004

lähestymistavan toteutumiseen ja edistämiseen. Oikeus kehitykseen, koulutukseen, riittävään ruokaa ja terveyteen tulee olla keskeisessä osassa tässä arvioissa. Ihmisoikeuksien edistämisen tulee heijastua myös kauppapolitiikkaan.

Kaupan ja turvallisuuden kytkös vahvemaksi

Ohjelma toteaa kauppapolitiikalla olevan merkittävä turvallisuutta ja vakautta edistävä ulottuvuus, mihin kehityskysymysten kasvava merkitys on tuonut oman sävynsä. Tämä on hyvä näkökulma,.

Kaupan vaikutuksesta muodostuva keskinäisriippuvuus on osoittautunut mm. Euroopan unionin kehityksessä avaintekijäksi epävakauden ennaltaehkäisemisessä. Myös konfliktin jälkeisellä talouskehityksellä on merkitystä: toimivan talouselämän nopea käyntiin saanti rauhoittaa kärjistyneitä tilanteita ja toimii rauhaa ja vakautta luovana elementtinä.

Taloudellinen alikehitys, rakennesopeutus ja epätasainen tulonjako kansallisella sekä pohjoisen-etelä - akselilla ovat usein levottomuuksien, terrorin tai konfliktien taustalla. Myös kiistat luonnonvaroista aiheuttavat paljon valtioiden sisäisiä ja välisiä konflikteja.

Euroopan turvallisuusstrategia esittää turvallisuuden vahvistamiskeinoina kriisien ehkäisemiseksi ja ratkaisemiseksi mm. taloudellisia, poliittisia, humanitaarisia, kehityspoliittisia samoin kuin sotilaallisia tai siviilikriisinhallintakeinoja. Myös Suomen turvallisuus- ja puolustuspoliittinen selonteko korostaa taloudellisten kysymysten kasvanutta merkitystä turvallisuuspolitiikassa.³ *"Yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan, kehitysyhteistyön ja kauppapolitiikan johdonmukaisuuteen kiinnitetään erityistä huomiota"*, selonteossa linjataan.⁴

Toimikunnan mielestä ohjelmaan tulee kirjoittaa kattavammin talous- ja kauppapoliittisten päätösten vaikutuksista konflikteihin. Suomen tulee edistää kauppapolitiikkaa, joka tukee epävakauden ennalta ehkäisemistä ja kriisien jälkeisen vakauden palauttamista.

Suomi EU:n jäsenenä kaupp- ja kehityspoliitiikan johdonmukaisuuden promoottoriksi

Kauppapoliittisen ohjelman luonnos toteaa, että *"EU- jäsenyys on pikemminkin korostanut kuin vähentänyt kansallisten kauppapoliittisten tavoitteiden ja niiden aktiivisen ajamisen tärkeyttä."* *"Tämä edellyttää toimintatapojen kehittämistä entistä ennakoivammaksi muun muassa laatimalla eri sektoreita koskevia riittävän laaja-alaisia selvityksiä ja vaikuttamalla entistä aktiivisemmin komissioon, muihin jäsenmaihiin ja kolmansiiin maihin."* (s.4-5).

KPT on asiasta samaa mieltä: Suomen tulee pro-aktiivisesti, ennakoivasti ja strategisesti ajaa omaa linjaansa eri tahoihin ja pyrkiä täten saamaan omat näkemyksensä osaksi EU:n kantaa. Suomen tulee profiloitua EU:ssa kaupp- ja kehityspoliitiikan johdonmukaisuuden edistäjänä. Suomen tulee panostaa etukäteen tehtäviin laaja-alaisiin analyttisiin selvityksiin kehitys- ja kauppapolitiikan

³ Turvallisuus- ja puolustuspoliittinen selonteko, 2004, esim. s. 75

⁴ ibid, s. 78

Kehityspoliittinen toimikunta Development Policy Committee

johdonmukaisuuden näkökulmasta nykyistä perusteellisemmin. Vertaisryhmänä voitaisiin pitää Suomen kehityspolitiikan pitkäaikaisia ja siirtymävaiheen yhteistyömaita. Vaikutusten arvioinnin tulisi vaikuttaa Suomen linjauksiin EU:ssa.

Euroopan unionilla on maailmantaloudessa merkittävä kauppapoliittinen rooli. EU:n etuisuussopimusjärjestelmä on maailmanlaajuinen ja sen asema monenkeskisissä neuvotteluissa on yksi tärkeimmistä. Tähän vaikuttaminen vaatii sektorikohtaisen selvitystyön lisäksi perehtymistä ja kantaa ottamista eri alueiden kanssa harjoitettuun politiikkaan. Myös sellaisten alueiden, joiden kanssa Suomella on ollut hyvin vähän tekemistä.

Kehityspoliittisen toimikunnan "Suomen kehityspolitiikan tila" (2005) lausunnossa esittämä systemaattinen kehitysvaikutusten arviointi voidaan aloittaa kauppapolitiikasta. Myös aloite ministeritason foorumin perustamisesta on kauppapolitiikan kannalta hyvin tarpeellinen. Kauppapoliittiseen ohjelmaan tulee kirjata näkemys siitä, minkälainen kauppapoliittinen toimija Suomi haluaa EU:n olevan niin monenkeskisesti, alueellisten kuin kahdenvälistenkin sopimusten kautta.

OSA III: Yksityiskohtaisemmat huomiot ohjelmaluonnokseen

Kauppa- ja kehityspolitiikan johdonmukaisuuden aikaansaamiseksi ohjelmaluonnokseen Kehityspoliittinen toimikunta esittää useita muutoksia. Alla on käsitelty tekstin muutosta vaativia kohtia tästä näkökulmasta kappale kappaleelta (numerot ovat kauppapoliittisen ohjelmaluonnoksen, lihavoituna KPT:n suositukset).

Keskeisimmät johtopäätökset ja Suomen kauppapolitiikan tavoitteet

Tavoite integroida kehitysmaat kansainväliseen kauppaan ja kauppajärjestelmään (s. 5) on tärkeä. Köyhimpien kehitysmaiden ongelmana ovat nimenomaan olleet kauppasäädösten toimeenpano ja niiden vaikutukset taloudelliseen ja sosiaaliseen kehitykseen. Köyhien maiden integroimisen ei tule tapahtua ilman niiden kauppakapasiteetin vahvistamista. Mahdollisia keinoja ovat mm. tekninen apu kauppasopimuksista neuvottelemiseen ja osallistumiseen; sopimusten toimeenpanoon sekä apua ns. supply side constraints -ongelmien voittamiseen. Integrointi- ja kapasiteetin vahvistamisprosessien on edettävä samanaikaisesti.

Kehitysmaiden integraatio kansainväliseen kauppaan tulee tapahtua kunkin kehitysmaan omista lähtökohdista ja maan omia kehitysstrategioita kunnioittaen. Kehityspoliittisessa ohjelmassa hallitus toteaa: "*Kehitysmaiden integroituminen kansainväliseen kauppajärjestelmään voi tapahtua vain siten, että se tukee niiden omia kehitystavoitteita. Suomi kunnioittaa kehitysmaiden oikeutta tehdä omiin etuihinsa perustuvia kauppapoliittisia ratkaisuja.*". Hallituksen selvitys 'Globalisaation hallinta ja Suomi' toteaa saman ja jatkaa tähän sisältyvän myös oikeuden "*määritellä itse oman kansainväliseen talouteen osallistumisensa aste.*" Myös ILO:n Maailmankomissio esittää voimakkaasti, että kauppapolitiikkaa uudelleen arvioitaisiin kehitysmaiden poliittisen liikkumavaran näkökulmasta. Myös UNCTAD XI:n loppuasiakirjan myötä politiikkajoustavuus-käsite ("policy space") sai kansainvälisen tunnustuksen, vaikkakin sisältö jäi täsmentymättä.

Kehitysmailla tulee olla käytössään laaja valikoima eri politiikkavälineitä kansallisten kehitysongelmien ratkaisemiseksi. Toimikunnan mielestä kehityspoliittisen ohjelman muotoilu tulisi kirjata myös kauppapoliittiseen ohjelmaan.

1.1. Globaalit taustamuuttajat

Niukkenevat luonnonvarat ja rasittuva ympäristö

"Kestävän kehityksen turvaamiseen tähtääviä politiikkavalintoja ja sitä varten luotuja kansainvälisen yhteistyön välineitä ei ole helppo sovittaa yhteen kauppapolitiikan kanssa. Lähivuosikymmeninä on kasvava haaste sovittaa yhteen kauppapoliittiset ja ympäristöpoliittiset sääntöjärjestelmät siten, että niiden väliset ristiriidat vältetään." (s. 10) **Tavoitteeksi tulee kirjata kauppajärjestelmän sääntöjen laatiminen kestävästä kehitystä tukeviksi.**

Eettiset kysymykset ja arvovalinnat kauppapolitiikassa

Kappale (s.10) asettaa muiden alojen normistot, kuten työelämän, ihmisoikeus- tai ympäristösopimukset arvopohjaisiksi asioiksi. Kyse on kuitenkin sitovista kansainvälisistä säädöksistä. Kansainvälisten normien ja eettisten arvovalintojen johdonmukainen toteuttaminen Suomen kauppapolitiikassa vahvistaa myös suomalaista kilpailukykyä globaalissa maailmantaloudessa. **Suomen tulee kehittää globaalia kauppajärjestelmää ja eri alojen kansainvälisten normien keskinäistä johdonmukaisuutta.** (ks. osa III)

Ohjelma toteaa mm: *"Kauppapolitiikan asialistalle on noussut tai nousemassa yhä enemmän arvopohjaisia asioita. Työelämän normit, joihin liittyen on nostettu esille myös ihmisoikeuspolitiikkaan⁵ liittyviä kysymyksiä, on näistä tunnetuin esimerkki."* On tärkeitä, että kauppa- ja ILO:n työelämää koskevat säännöt takaavat tasapuolisen kohtelun ja sitoumuksia noudatetaan

Eettisyyteen ja arvovalintoihin perustuvina periaatteina voidaan pitää vapaaehtoisia yritysten yhteiskuntavastuuta koskevia ohjeita ja julistuksia (ks. osa III).

1.2. Muuttuva maailmantalouden rakenne ja yritysten toiminta

Maaialmantalouden ja -kaupan menestyjät ja menettäjät

Maailman talouden meneillään olevat muutokset ovat vielä merkittävämpiä kuin mitä kauppapoliittisessa ohjelmaluonnoksessa annetaan ymmärtää. Esimerkki siitä on suhtautuminen Aasian maiden nousuun. Vaikka ohjelmaluonnoksessa Kiinaa ja muita Itä-Aasian nousevia maita painotetaan, asia on painoarvoltaan jäänyt silti liian vähämerkitykseksi. Tekstissä todetaan, että esim. Kiinan BKT on noin 15 % Yhdysvaltojen BKT:sta. (s.11) Ostovoimapariteetilla korjattuna Kiinan koko kansatuote on kuitenkin vuonna 2005 jo yli 8 000 miljardia dollaria. Kiinan BKT on kohta kaksi kolmasosaa Yhdysvaltojen BKT:sta. Tämä näkyy vielä selkeämmin viennissä, missä Kiinan ja Hongkongin tavaravienti yhteensä on jo yhtä suurta kuin USA:n. Yhteensä Itä-, Kaakkois- ja Etelä-Aasia on jo suurempi markkina-alue kuin Eurooppa tai toisaalta Pohjois-Amerikka.

Aasian ja muiden teollistuvien kehitysmaiden viennin ja talouden kasvu lisää niiden painoarvoa kansainvälisen kauppapolitiikan osapuolina. Tämä näkyy jo WTO:n toiminnassa mutta keskeistä on myös EU:n yhteistyö alueellisten sopimusjärjestöjen, kuten ASEAN tai MERCOSUR, kanssa. Taloudellinen ja kauppapoliittinen yhteistyö nousevien maiden kanssa heijastuu monin tavoin sekä Suomen kahdensivisiin suhteisiin että toimintaan EU:n jäsenenä.

⁵ Työelämän perusoikeudet ovat ihmisoikeuskysymyksiä, eikä jälkimmäisiä voida työelämän normeihin liittyen vain nostaa esille. Esimerkiksi pakkotyön teettäminen, jota Burmassa laajamittaisesti harjoitetaan, on esimerkki räikeästä ihmisoikeuksien rikkomisesta. Pakkotyöllä teetetyn hyödykkeiden tai niiden teettämistä helpottavan infrastruktuurin rakentaminen pakkotyöllä tuo maailmankauppaan vääristymiä, jotka ovat ristiriidassa kauppapolitiikan pelisääntöjen kanssa.

Kehityspoliittinen toimikunta Development Policy Committee

Kuten ohjelmaluonnos toteaa, on eräillä Afrikan mailla edellytyksiä päästä nousevien talouksien joukkoon. Tällaisiksi on mainittu Etelä-Afrikka, Algeria ja Nigeria. Muiden Afrikan maiden tilanteen analyysi jätetään kuitenkin hyvin kapeaksi. Kuitenkin myös vähiten kehittyneiden maiden ryhmässä on hyvin eri tavoin edistyviä talouksia. Esim. UNCTAD:n raportti "Linking International Trade with Poverty Reduction" 2004 antaa erinomaisen analyttisen pohjan, jota voidaan hyödyntää.

Kehityspoliittisen toimikunnan mielestä maailman talouden muutosta ja sen vaikutuksia kauppapolitiikkaan, mutta myös kehityspolitiikkaan, tulisi sen merkittävyyden takia analysoida vielä tarkemmin. Ohjelman tulee analysoida kaupan sekä kansainvälisen kauppajärjestelmän vaikutuksia köyhyyden vähentämiseksi eri kehitysmaaryhmissä. LDC-maiden asema tulee myös tuoda voimakkaammin esille.

Liiketoiminta etääntyy kansallisuudesta

Analyysi liiketoiminnan globaalista pilkkomisesta ja hajautettuun tuotantoketjuun lisääntyvästi perustuvasta kaupasta on ansiokas. Monikansallisten yritysten merkityksen huomiointi on niin ikään myönteistä. Myönteistä on myös se, että todetaan epätarkoituksenmukaiseksi rajata kauppapolitiikka yksiselitteisesti vain suomalaisten yritysten ja niistä johdettujen kansallisten etujen turvaamiseen liittyväksi toiminnaksi. (s. 13)

Suomen kansallinen etu tulee nähdä laajana asiakokonaisuutena. Suomalaiseen intressiin tulee sisällyttää suomalaisen yhteiskunnan hyvinvointi. Tämä tulee nähdä laajan turvallisuuden, kehityksen, ihmisoikeuksien ja hyvinvoinnin edistämisenä, sillä suomalaisen yhteiskunnan hyvinvointi ja kilpailukyky on kytköksissä globaaliin hyvinvointiin

1.3. Suomi maailmantaloudessa ja kauppapolitiikka EU:ssa

Kauppapolitiikka ennen EU-jäsenyyttä ja EU:ssa

Kuvaus kauppapolitiikasta EU:n jäsenenä (s.15–17) on hyvin mielenkiintoista, avartavaa ja realistista luettavaa. On tärkeää identifioida keskeisimpiä käytännössä toteutettuja toimintatapoja ja niiden aiheuttamia haasteita. Toimikunnan mielestä ohjelmassa mainittu komission velvoite konsultoida jäsenmaita jatkuvasti korostaa Suomen tarvetta olla aktiivinen, ennakoiva omien näkemystensä esittäjä. (ks. edellä)

133-komitean suhteen olisi erittäin toivottavaa yhdenmukaistaa sen toimintatapoja muiden EU:n päätöksentekoprosessien kanssa. Kuten ohjelmassa useassa kohdassa ansiokkaasti korostetaan, kauppapolitiikka kytkeytyy nykyisin hyvin tiiviisti eri politiikan alojen kysymyksiin. Kauppapolitiikan linjaukset ja komission ohjeistaminen tulisi tehdä jatkuvassa yhteistyössä eri sektoreiden välillä. Pysyvien edustajien komitean rooli on yhteen sovittava, joka nyt jää kauppapolitiikan osalta ilmeisen vähäiseksi. **Suomen tulisi toimia aktiivisesti uusien, muita politiikkalohkoja osallistavampien toimintamuotojen löytämiseksi. Suomi ottaessa ulkosuhteiden johdonmukaisuuden edistämisen yhdeksi painopisteekseen EU -puheenjohtaja-kaudella, tarjoaa tämä hyvän mahdollisuuden 133-komitean aseman uudistamiselle.**

Haasteiksi mainitut kauppapoliittisen asialistan laajuus sekä aikataulujen hallinta ovat avainkysymyksiä aktiivisen vaikuttamisen, mutta myös kauppa ja kehityspolitiikan johdonmukaisuuden kehittämisen kannalta. **Ohjelmaluonnoksen esittämiä ennakoivia eri sektoreiden laaja-alaisia selvityksiä tulisi tehdä keskeisimmistä kaupan ja kehityksen kysymyksistä, ml. eri aloitteiden kehitysvaikutusten**

analysointi, jotta Suomi voisi tehokkaasti antaa panoksensa johdonmukaisuuden aikaansaamiseksi EU-tasolla (ks. edellä).

Kauppapolitiikan hallinto

Mainittu vaara passiivisuudesta komission aloiteoikeuden vuoksi on vahva juuri kehitys- ja kauppapolitiikan rajapinnalla sekä aihekokonaisuuksien että kehityismaaryhmän monimuotoisuuden vuoksi. **Suomen tulee ottaa pro-aktiivinen johdonmukaisuuden kehittäjän asema unionin sisällä, mihin Suomella on vahva pohja.**

2. Kauppapolitiikan perustehtävät

”Kauppapolitiikalla on siten entistä tärkeämpi tehtävä välineenä, jolla valtiot pyrkivät turvaamaan ja vahvistamaan talouksiensa kilpailukykyä vaikuttamalla elinkeinoelämän toimintaympäristöön maan rajojen ulkopuolella. Tämä ”suomalaisen intressin” ajaminen on kauppapolitiikan päätehtävä. Se on siis eräs talous- ja elinkeinopolitiikan osa-alue.” (s. 19) Suomen kansallinen etu tulee nähdä laajana asiakokonaisuutena. Suomalaiseen intressiin tulee sisällyttää suomalaisen yhteiskunnan hyvinvointi. Tämä tulee nähdä laajan turvallisuuden, kehityksen, ihmisoikeuksien ja hyvinvoinnin edistämisenä, sillä suomalaisen yhteiskunnan hyvinvointi ja kilpailukyky on kytköksissä globaaliin hyvinvointiin. (ks. edellä)

2.1. Kauppapolitiikka ja kilpailukyky

Vienti ja kilpailukyky Ohjelmaluonnos kirjaa korkotukiluotot osaksi suomalaisen viennin edistämistä. Ulkoministeriön juuri hyväksymä korkotukilinjaus toteaa, että korkotukiluottojen tavoitteena on *”kehitysmaiden taloudellisen ja sosiaalisen kehityksen tukeminen yritysten tarjoaman osaamisen ja teknologian kautta.”* ja että OECD:n vientiluottokonsensuksen mukaisesti luottoja myönnetään *”vain sellaisille hankkeille, jotka ovat liiketaloudellisesti kannattamattomia.”*⁶ Kehityspoliittinen ohjelma asettaa korkotuen Suomen kehityspoliittikan instrumentiksi, joka palvelee ennen muuta kaupallis-taloudellista yhteistyötä, mutta korkotuki-instrumenttia ei kuitenkaan rinnasteta viennin edistämiseen. **Kauppapolitiittisen ohjelman tulee käyttää samoja muotoiluja kuin kehityspoliittinen ohjelma ja korkotukilinjaus.**

2.2. Kauppapolitiikka ja kehitysmaat

Kappale käsittelee ansiokkaasti ja realistisin kuvauksin nykytilannetta kansainvälisen kauppajärjestelmän näkökulmasta. Useita merkittäviä lähtökohtia puuttuu kuitenkin kokonaan:

- **Kappaleessa tulisi mainita tavoite kehitys- ja kauppapolitiikkojen johdonmukaisuudesta sekä poliittisen liikkumavaran ("policy space") sallimisesta. Tässä tulisi vahvistaa Suomen sitoutuminen kehitysmaiden kehityksen tukemiseen ja sen näkeminen osana Suomen etua.**
- **Kappaleessa tulisi analysoida nykyistä syvällisemmin kaupan vapauttamisesta kehitysmaalle aiheutuvia myönteisiä ja kielteisiä vaikutuksia. Kaupan vapauttaminen voi edistää kehitysmaiden integroitumista globaalin kauppajärjestelmän täysivaltaisiksi jäseniksi. Kielteisistä vaikutuksista esimerkki on tullitulojen menetykset, jotka voivat merkittävästi rapauttaa kehitysmaan julkisen sektorin rahoituspohjaa ellei niitä voi korvata verotusta kehittämällä.**

⁶ Korkotukiluotot Suomen kehitysyhteistyössä: ulkoasiainministeriön linjaus korkotukiluottojen käytöstä. 1.6.2005

Kehityspoliittinen toimikunta **Development Policy Committee**

Luvun viides kappale (s.22) voisi kuulua seuraavasti: ”Koska kauppaa- ja kehityspoliittikka ovat kiinteässä yhteydessä toisiinsa, on yksittäisiä kauppapoliittisia linjauksia muodostettaessa tarkasteltava, mitä erityistä kauppapolitiikan puitteissa on tarkoituksenmukaista tehdä kehitysmaiden omaehtoisen kehityksen mahdollistamiseksi niin kehittyneissä maissa, kehitysmaissa kuin kehitysyhteistyössäkin.”

Erityis- ja erilliskohtelun tarpeen ytimessä on kehitysmaiden köyhyyden taso. Köyhimpien kehitysmaiden köyhyyden vähentämisen ja yleisen talous- ja yhteiskuntakehityksen kannalta ongelmallisten sopimusten toimeenpanon edellyttäminen ei ole kauppajärjestelmän tai minkään yksittäisen maan etu. Erityiskohtelu tulee kytkeä rajattujen ajanjaksojen sijasta kehitystason indikaattoreihin. Tällöin kohtelun pysyvyys riippuu kehitystason edistymisestä. Köyhimpien maiden kohdalla on vaikea nähdä keskipitkällä aikavälillä erityiskohtelun alentamista mahdollistavaa kehitysnopeutta. Erityis- ja erilliskohtelu liittyy WTO:n ohella EU-politiikkaan, joka pitää yllä monitahoisia preferenssejä. Ohjelman tulisi kattaa myös näkemyksiä tähän asetelmaan.

Huomio siitä, että monenkeskinen kauppajärjestelmä on kehittyneiden maiden aikana luoma omien poliittisten ja taloudellisten lähtökohtien mukaiseksi on hyvä. Muutospaineet järjestelmää kohtaan liittyvät siihen, miten rakentaa monenkeskinen kauppajärjestelmä, joka palvelisi yhtäläisesti kaikkia maita riippumatta niiden kehitystasosta, talouden rakenteesta ja poliittisista valinnoista? **Toimikunta uskoo poliittisen liikkumavaran ("policy space") sekä erityis- ja erilliskohtelun olevan merkittävä osa pitkällä aikavälillä kestävä ja tasapainoisen kauppajärjestelmän luomista.**

3. Kauppapolitiikan tavoitteet ja välineet

3.1. Tavaroiden ja palveluiden kauppa

Teollisuustuotteet

Tavoite tullien täydellisestä poistamisesta pitkällä aikavälilläkin on liian suoraviivainen, huomioiden poliittisen liikkumavaran säilyttämisen periaatteen ja täydellisen vapaakaupan vaikutukset kehitystavoitteisiin. Strategisesti tärkeiden tuotannonalojen paikalliset heijastusvaikutukset suoraan työllisyyteen ja epäsuorasti muiden tuotantosektoreiden elinkelpoisuuteen sekä köyhyyteen, tulee mainita. Kehitysmaiden tulleista saamien tulojen merkitys ja vähiten kehittyneiden maiden erityiskohtelu tulisi todeta tässäkin kappaleessa.

Analyysit preferenssieroosiosta ja tullieskalaatiosta ovat tärkeitä, ja tavoite tullihuippujen ja tullieskalaation vähentämisestä ovat oikeita. Analyysin tulisi olla kuitenkin syvempi ja johtopäätöksiä tulisi arvioida uudelleen. Esim. preferenssieroosio väistämättömänä liberaalin kauppapolitiikan hintana ei voi olla yksioikoisen selvä johtopäätös. Mainitut "sopeutumisongelmat" voivat useille maille tarkoittaa toimeentulomahdollisuuksien supistumista, työttömyyttä ja köyhyyden lisääntymistä mikäli tullituottoja ei voida korvata verotuloilla.

Ohjelmassa tulee todeta Suomen edistävän ILO:n työelämää koskevia sopimuksien kunnioittamiseen ja sitoutuvan WTO:n ja ILO:n välisen yhteistyön parantamiseen.

Maatalous

Kehityspoliittisessa ohjelmassa hallitus on sitoutunut siihen, että "*Suomi tukee köyhimpien kehitysmaiden mahdollisuuksia hyödyntää kansainvälisen maatalouskaupan mahdollisuuksia ja tunnustaa haavoittuvimpien maiden erityistarpeet suojella ja tukea tuottajiaan, jotta näillä olisi riittävästi aikaa sopeutua markkinavetoiseen tuotantojärjestelmään.*" **Tämän tulee näkyä myös kauppapoliittisen ohjelman tekstissä.**

Valtioneuvoston globalisaatioselvitys määrittää selkeästi linjan, joka tulisi omaksua myös Suomen kauppapoliittisessa ohjelmassa: ”kansainvälisissä maatalousneuvotteluissa tulisi löytää historiallinen kompromissi, joka toisaalta lopettaisi maatalousvientiä vääristävät tukijärjestelmät ja toisaalta mahdollistaa perheviljelyyn perustuvan maataloustuotannon niin kehitysmaissa kuin kehittyneissäkin maissa, ottaen erityisesti huomioon köyhimpien maiden tarpeet ylläpitää maaseutuväestön kannalta keskeinen elintarviketuotanto kaupan vapauttamisenkin oloissa”.

Tekstiin tulee liittää maatalouden merkitys kehitysmaille ja erityisesti köyhyyden vähentämiselle, joka on Suomen kehityspoliittikan pääasiallinen tavoite. 2/3 äärimmäisessä köyhyydessä elävää ihmistä asuu maaseudulla. Maataloustuotannon alueelliset ja paikalliset erityisolosuhteet on otettava huomioon. Tämä tulee sisällyttää myös kansainvälisiin kauppasääntöihin. **Oikeus riittävään ruokaan on ihmisoikeus, jonka kunnioittamista ja toteutumisen edistämistä Suomen tulee sitoutua myös kauppapoliittisilla ratkaisuilla ajamaan.** Mahdollisuus kuluttaa paikallisesti tuotettua ns. lähiruokaa on keskeistä ruokaturvan kattavalle tulkinnalle. Kehitysmaiden maatalouden kehittämisessä merkittävää on kansainvälisten kauppasääntöjen ohella paikalliset tarpeet huomioiva maatalouspolitiikka, toimivat kotimarkkinat, infrastruktuuri, koulutus sekä tutkimus.

Vastavuoroinen tuontisuojan alentamistavoite ei ole köyhimpien kehitysmaiden osalta köyhyyttä vähentävän politiikan mukaista. Vähiten kehittyneiden maiden ruokaturva on yksi tärkeimmistä kehitystavoitteista. Paikallisen maatalouden kehittäminen oman väestön ruokaturvan takaajaksi ja toimivien paikallismarkkinoiden aikaansaaminen on useissa tapauksissa tärkeämpi lyhyen aikavälin tavoite kuin kansainväliseen maatalouden maailmankauppaan osallistuminen. Tällöin maatalouden tuontisuoja on tärkeässä asemassa omien markkinoiden kehittymisen mahdollistamiseksi. **Suomen ei tule täten tavoitella vastavuoroisuutta maataloustuotteiden tuontisuojan alentamisessa ainakaan vähiten kehittyneiltä maita.**

Palvelujen kauppa

Palvelukaupan esteiden vähentämisen ja poistamisen tavoitteessa tulee huomioida kehitysmaiden erityistarpeet ja kehitystavoitteiden saavuttamisen näkökulma. Kauppapolitiikan roolin ja sisällön muuttuessa ja toimien suuntautuessa rajasuojatoimenpiteistä rajojen sisäpuolelle, valtion sisäisiin taloutta sääteleviin normeihin, tämä on entistä haasteellisempaa, mutta tärkeämpää. Palvelut kuuluvat johdonmukaisuuskustelun avainasioita, joihin KPT toivoo hallituksen löytävän ratkaisuja eri intressien ja näkemysten välillä. Toisaalta köyhimpien kehitysmaiden intresseissä on mahdollisuus rajata ulos kauppapoliittisista (ml. palvelut, investoinnit ja julkiset hankinnat) sopimuksista hyvinvointisektorit, kuten koulutus-, terveys-, ja sosiaalisektorit sekä vesihuolto- ja rahoituspalvelut niiltä osin kuin ne kattavat sosiaali- ja terveysvakuutusten palveluita. Toisaalta elinkeinoelämän intresseissä on hyödyntää hyvinvointisektorin businesspotentiaalia.

Kauppapoliittiseen ohjelmaan tulisi palvelukaupan osalta kuulua seuraavat linjaukset:

- Kauppapolitiikan linjausten osana tulisi mahdollistaa kansanterveyslähtöinen sääntely äidinmaitovastikkeiden, alkoholin, tupakan sekä tarvittaessa muiden terveyteen vaikuttavien tuotteiden mainonnan, jakelun ja hintapolitiikan osalta.
- Palvelukaupan vapauttamisessa tulee huolehtia siitä, että maasta toiseen muuttavaan työvoimaan sovelletaan ILO:n työelämän perusnormien ohella työvoimaa vastaanottavan maan työlainsäädäntö- ja sopimustasoa.

Kehityspoliittinen toimikunta Development Policy Committee

Kehityksmaista monet ovat tehneet näillä sektoreilla sidontoja ja osa ajaa niitä osana kauppapolitiikan strategiaansa. **Suomen kauppapolitiikan linjauksen ei kuitenkaan tulisi edellyttää sidontoja ja pidemmälle meneviä toimia kehityksmailta kuin mihin kansallisen tason toimissa Suomessa halutaan mennä** valtion sisäisten taloutta säätelevien normien osalta. Kehityksmaiden kannalta osa sektoreista edellyttää myös vahvempaa kansallisen tason puuttumista suuremman eriarvoisuuden vuoksi. Sektoreiden rajaaminen sopimusten ulkopuolelle ei estä ulkomaisia investointeja, mutta antaa suuremman pelivaran kansallisille toimille.

Tekniset määräykset ja standardit

Tekniset määräykset ja standardit ovat todellinen markkinoille pääsyn este useille kehityksmaiden tuotteille. Teknisten standardien ja määräysten toteuttamisessa työvoimaan liittyvissä kysymyksissä WTO:n on lisättävä yhteistyötä ILO:n kanssa ja hyödynnettävä järjestön teknisen avun kapasiteettia. **Teknisten standardien ja määräysten merkitystä kehityksmaille tulee analysoida ohjelmaluonnoksessa syvällisemmin.**

Epäterveet kauppatavat ja markkinahäiriöt

Epäterveiden kauppatapojen ja markkinahäiriöiden estämiseksi Suomen tulee edistää ILO:n perussopimusten voimaansaattamista ja käytännön toimeenpanoa kehityksmaissa. Toimeenpano-ongelmia aiheutuu mikäli kehityksmaan kansallinen lainsäädäntö, sen toimeenpano tai oikeusjärjestelmä on puutteellinen tai mikäli työmarkkinajärjestelmä ei toimi. Tämänkaltaisia tilanteita voi esiintyä ns. erityistalousvyöhykkeillä, joilla kehityksmaat pyrkivät houkuttelemaan ulkomaisia investointeja tarjoamalla poikkeuksia mm. vallitsevaan työmarkkina- ja verolainsäädäntöön.

3.2. Investoinnit

WTO:n investointisuojasopimuksen aikaan saaminen on asetettu pitkän aikavälin tavoitteeksi.

Kehitystavoitteiden kannalta WTO:ssa sovittavaan investointisuojasopimukseen liittyy kuitenkin useita analysoimatta jätettyjä kysymyksiä, joista poliittisen liikkumavaran supistuminen ("policy space") on yksi keskeisimmistä. (Ks. edellä) Useat kehityksmaat näkevät investointisopimuksen uhkana, joka rajoittaisi kehityksmaiden hallitusten mahdollisuuksia kontrolloida sijoittajien toimintaa ja lisäksi näiden mahdollisuuksia suojata oikeuksiaan riippumatta isäntämaan huolista. Kehityksmaiden tulisi kehittää investointilainsäädäntöään omista tavoitteistaan ja prioriteeteistaan lähtien. Investointisuojasopimuksen kannattajat puolestaan uskovat, että parempi investointisuoja lisää kehityksmaihiin investointeja, joita ne erityisesti tarvitsevat. Kahdenvälisten ja alueellisten investointisuojasopimusten laadinnassa tulisi myös ottaa huomioon poliittisen liikkumavaran ("policy space") periaate.

Suomen on huolehdittava siitä, että suomalaisyritykset kunnioittavat ILO:n työelämän perusnormeja niissä kehittyvissä ja siirtymätalousmaissa, joihiin ne investoivat. Mikäli investointeihin liittyy julkista rahoitusta, on valtiovallalla erityinen vastuu tämän valvonnasta ja seurannasta.

3.3. Kansainvälinen taloudellinen toiminta ja kotimainen sääntely

Henkisen omaisuuden suoja

Tämä aihepiiri on johdonmukaisuuskeskustelun avainasioita, joihiin KPT toivoo hallituksen löytävän ratkaisuja eri intressien ja näkemysten välillä. EU on toiminut rakentavasti WTO:ssa kehityksmaiden ja Yhdysvaltojen näkemysten välissä. Ohjelmaluonnokseen tulisi kirjoittaa auki näitä eri näkökulmia ja erilaisten ratkaisujen vaikutuksia.

Lääkkeiden osalta Suomen kansalliset tavoitteet ovat selkeästi linjassa kehityksmaiden kansanterveystavoitteiden kanssa. **Suomen tulee tukea kaikkein köyhimpien maiden**

mahdollisuutta kohtuuhintaisiin lääkkeisiin Dohan deklaration mukaisesti. Bioteknologian osalta erilaisten näkemysten välinen ristiriita on ilmeinen. Esimerkiksi keskustelu TRIPS-sopimuksen ja biodiversiteettisopimuksen (CBD) välisestä suhteesta ei ole juuri edennyt, Afrikan maiden esittäessä elollisen patentoitavuuden poistamista TRIPS-sopimuksesta ja Yhdysvaltojen vastustaessa keskustelua aiheesta WTO:ssa. Ohjelmaluonnos sitoutuu bioteknologisten keksintöjen patentoitavuuteen ilman perusteluja tai kokonaisvaltaista tarkastelua. Geeniainekseen, perinteiseen tietoon sekä biodiversiteettiin liittyvät kysymykset ovat kehitystavoitteiden kannalta hyvin tärkeitä. **Suomen tulee perehtyä eri aloitteisiin ja toimia rakentavasti kehityspoliittisia tavoitteita tukevien ratkaisujen löytämiseksi.**

Suomen tulee painottaa kehitysmaiden mahdollisuuksia käyttää TRIPS-sopimuksessa olevaa joustavuutta ja välttää EU:n ja kehitysmaiden välisiin sopimuksiin sisällytettyjä nk. TRIPS+ mekanismeja, jotka edellyttävät varsinaista TRIPS sopimusta pidemmälle meneviä sitoumuksia henkisen omaisuuden suojassa. TRIPS-sopimusta tarkastettaessa erityis- ja erilliskohtelun kehittäminen on tärkeää.

Työelämän normit ja yritysten yhteiskuntavastuu

Yritysten yhteiskuntavastuuta koskien on tehty muun muassa OECD:n suositus monikansallisille yrityksille ja ILO:n monikansallisia yrityksiä ja sosiaalipolitiikkaa koskeva kolmikantainen periaatejulistus. Keskusteluun on tuotu myös kysymys siitä, onko yritysten vapaaehtoisuuteen perustuva normisto riittävä kun otetaan huomioon monikansallisten yritysten kiistatta huomattava merkitys ihmisoikeuksien toteutumiselle. Esimerkiksi YK:n ihmisoikeustoimikunnan alaisuudessa toimiva asiantuntijaelin ehdotti sitovan normiston luomista yritysten ihmisoikeusvelvoitteista. OECD:n ja ILO:n suositukset ovat hallitusten välisiä sitoumuksia. Ongelma on se, että eräiden keskeisten maiden hallitukset eivät ole ratifioineet esim. ILO:n työelämän perusnormeja.

Kauppapoliittiseen ohjelmaluonnokseen tulee tehdä seuraavia muutoksia:

- Ohjelmaan kirjataan ILO:n työelämää koskevien sopimusten noudattaminen⁷ (myös) kauppapolitiikkaa koskevaksi peruslähtökohdaksi; ja että Suomi johdonmukaisesti edistää työelämän normien toteutumista kauppapolitiikassa ja kaikilla siihen liittyvillä alueilla. Tämän mukaisesti työelämän normien toteuttamisen edistäminen viedään valtavirtaperiaatteella koko kauppapoliittiseen ohjelmaan (lukuun 3);
- Ohjelman tulee käsitellä OECD:n monikansallisten yhtiöiden käyttäytymisohjeistoa (Guidelines for multinational enterprises) ja toimintaa valvovaa kansallisesta yhteyselintä (Suomessa MONIKA). OECD:n ohjeisto on luonteeltaan vapaaehtoinen.
- Yritysten yhteiskuntavastuuta koskevilla vapaaehtoisilla käytänteillä pyritään edistämään yritysten vastuullisen toiminnan periaatteita. Suomen tulee panostaa yritysten yhteiskuntavastuuta koskeviin hankkeisiin ja tehdä yhteistyötä niin kansallisesti, EU:ssa kuin kansainvälisestikin. Myös elinkeinoelämä toimii aktiivisesti yhteiskuntavastuun alalla kehittämällä yritystasolla parhaita käytäntöjä ja menettelyitä sidosryhmäyhteistyön

⁷ ILO:n kahdeksan ihmisoikeussopimusta muodostavat työelämän perusnormit: 1. Yhdistymisvapautta ja järjestäytymisoikeutta koskeva yleissopimus (1948) 2. Kollektiivisen neuvottelutoiminnan oikeutta koskeva yleissopimus (1949) Pakkotyökielto 3. Pakkotyötä koskeva yleissopimus (1930) 4. Pakkotyötä koskeva yleissopimus (1957) Lapsityönkielto 5. Vähimmäisikää koskeva yleissopimus (1973) 6. Lapsityön pahimpien muotojen poistoa koskeva yleissopimus (1999) Syrjinnän kielto ja tasa-arvo 7. Samaa palkkaa samanarvoisesta työstä koskeva yleissopimus (1951) 8. Syrjinnän kieltoa työelämässä koskeva yleissopimus (1958)

Kehityspoliittinen toimikunta Development Policy Committee

tehostamiseksi. Suomalaisyrietykset voivat luoda kilpailuedun yhteiskuntavastuullisella toiminnalla.

- Niissä kauppapolitiikan kysymyksissä, joissa työelämän perusnormeja on edistetty, on toimia jatkettava ja tehostettava. Esimerkkinä GSP-järjestelmä, josta ohjelmassa (s. 35) onkin todettu aivan oikein: ”EU on myös pyrkinyt edistämään työoikeuksien kunnioittamista GSP-järjestelmän avulla. EU:n uudessa GSP-järjestelmässä edunsaajamaat saavat lisätullietuuksia, jos niiden alueella kunnioitetaan työntekijöiden perusoikeuksia tiettyjen kansainvälisten sopimusten velvoitteiden lisäksi.”

Kauppa ja ympäristö

Ympäristösopimusten huomioiminen kansainvälisessä kauppajärjestelmässä tulee olla tämän kappaleen ytimessä. Ohjelmaluonnos korostaa nykyisellään kahden eri politiikkasektorin näkökulmia ”kauppapoliittiselta kannalta” muotoiluun, kun ohjelman lähtökohtana tulee olla hallituksen sitoutuminen johdonmukaiseen politiikkaan, jossa kehitys-, ympäristö- ja ihmisoikeuspolitiikan intressit nähdään osana Suomen etua. **Tavoitteeksi tulee kirjata kauppajärjestelmän sääntöjen laatiminen kestävästä kehitystä tukeviksi.** (ks. edellä)

4. Kansainvälisen kauppajärjestelmän kehittäminen

Kappale käsittelee lähes tyystin WTO:ta, vaikka se toteaa alueellisten ja kahdenvälisen järjestelyjen olevan voimakkaassa kasvussa. **Suomen suhtautuminen tärkeimpiin EU:n ja kehitysmaiden välisiin alueellisiin sopimuksiin - erityisesti neuvottelun alla oleviin EU:n ja Afrikan, Karibian ja Tyynen meren valtioiden välisiin EPA-neuvotteluihin - ja niiden sisältökohtiin tulisi myös tehdä linjauksia tässä ohjelmassa.**

WTO:n päätöksentekojärjestelmän uudistaminen ja ongelmien ratkaisu ovat monenkeskisen kauppajärjestelmän kehittämisen avainkysymyksiä. Tähän toivoisi Suomelta vahvempia ja konkreettisempia esityksiä kuin vapaamuotoisen samanmielisten maiden koalitioiden organisoitumisajatus. (s.40)

WTO:n riitojenratkaisujärjestelmän kehittämisessä ongelmana kehitysnäkökulman kannalta on useita: kehitysmaiden ja teollisuusmaiden epäsuhta sekä tapausten tuomisessa riitojenratkaisuun että sanktioasetelmassa; riitojenratkaisupaneelien riippumattomuus; riitojenratkaisussa ilmenevä kauppa- ja muiden alojen kansainvälisten säädösten välinen suhte. Esimerkkinä tästä on ympäristönormisto, jota on useissa tapauksissa pidetty kaupan säädösten vastaisina.

WTO:n suhte YK:hon jää mainitsematta. Suomen hallitus on mm. Globalisaation hallinta ja Suomi - selvityksessään korostanut kansainvälisten organisaatioiden välisen koordinaation ja johdonmukaisuuden lisäämistä. **Kansainvälisen kauppajärjestelmän uudistamisessa juuri eri organisaatioiden välisten suhteiden ja ennen kaikkea niiden alla sovittujen sitovien normien, poliittisten sitoumusten ja tavoitteiden suhteiden selvittäminen on avainasemassa.**